

Hagyomány és kihívás

Negyedszázaddal ezelőtt nagy ívű gesztust tett Glatz Ferenc akadémikus, akkori művelődésügyi miniszter, amikor a rendszerváltozás kinyíló lehetőségei közepette hozzájárult ahhoz, hogy a fasori gimnázium visszakerüljön az evangélikus egyház tulajdonába. Egyházunk joggal élte ezt meg a történelmi sérelmek és alávettetés jóvátételeként s egyben a jövőnket szolgáló építkezés kezdeteként. E két motívum határozza meg ma is az evangélikus oktatáshoz való viszonyunkat – és ma már elegendő tapasztalat gyűlt össze, hogy szembenézzünk vele, vajon jól értjük-e a hagyományt, és jól sáfarkodunk-e a jövőnket jelentő iskolaügyünkkel?

A kérdés nem az évforduló vagy a reformációs készülődés (*Reformáció és iskola* – 2015) okán merül fel elsősorban. Hiszen a Magyarországi Evangélikus Egyház mostanra már túljutott az érthetően kevésbé reflektált örömmön, az akkori oktatási megújuláson; elhivatott oktatási szakembereink, iskolai vezetőink, országos oktatási felelőseink az evangélikus oktatási intézményhálózatot immár – a magas elveket nem feledve – a napi kihívások és a mai társadalmi, oktatáspolitikai valóság szempontjából menedzselik. Az elmúlt fél évtized fejleményei ezt különösképpen is kikényszerítették: a sokféle megfontolásból megindult intézményátvételi hullám minden józanul gondolkodó testvérünket figyelmeztette arra, hogy az óvodák, iskolák fenntartása nem csupán elvont morális felelősséget, hanem nagyon is hétköznapi gondokkal járó feladatokat ró ránk. Ha ezeknek nem tudunk megfelelni, akkor éppen a történelmi hagyományt sértjük és a jövőbeli lehetőségeket szűkítjük.

Hagyomány és iskolai kihívás együttes megléte leginkább szemléletesen a fasori elődökre visszautalva ragadható meg a tudomány és közoktatás viszonyának végiggondolásában. Közhelyes volna Rác tanár úr munkásságát és szellemiségét emlegetni, olyan mélyen beleivódott az evangélikus identitásba. Egyszerűen elképzelni sem tudjuk az evangélikus iskolát az elitképzés, a tanárok tudományos affinitása és a diákok jövőbeli tudói életpályájának ígérete nélkül. Csakhogy amire visszautalunk itt, az a szűk elitképző gimnáziumok évszázaddal ezelőtti időszaka, miközben a mai középfokú oktatás immár három-négy évtizede a társadalmi mobilitást befogadó és érvényre juttató általános képzőhely. Ebben a rendszerben a diákok társadalmi-kulturális háttéré, érdeklődése, motiváltsága és továbbtanulási szándéka sok mindenre adhat okot a pedagógusok számára, de arra, hogy a tanárok elmélyült szakmai érdeklődést és tudományos kutatói ambíciót mutassanak, semmiképpen sem. A pedagógusi munka ezen adottságai közepette különösen is értékes, hogy Fabiny Tamás püspök támogatásával elindult és látható méretű bázisra is számíthat az evangélikus kutató tanárok kezdeményezése, immár konferenciákkal és tanulmánykötettel is. Önként vállalt, mégis komoly megmértetés ez az evangélikus tanári kar számára, még inkább pedig az egyház számára. Képesek vagyunk-e a tanárképzés visszarendeződésének és évtizedek óta

„az intézményátvételi hullám minden józanul gondolkodó testvérünket figyelmeztette arra, hogy az óvodák, iskolák fenntartása nem csupán elvont morális felelősséget, hanem nagyon is hétköznapi gondokkal járó feladatokat ró ránk. Ha ezeknek nem tudunk megfelelni, akkor éppen a történelmi hagyományt sértjük és a jövőbeli lehetőségeket szűkítjük.”

folyamatosan romló rekrutációs hatékonyságának ellenében a tudomány felé való orientálódást és a magasabb teljesítményt ösztönző szereplőként megjelenni az állami felsőoktatás nézőpontjából? Mert enélkül bajosan remélhetjük a nagy fasori hagyományok visszatértét.

Hízelgő képet rajzolnánk azonban magunkról, ha úgy tennénk, mintha iskolai hálózatunk kapcsán a legégetőbb kérdéseink a jövő Nobel-díjasok körül forognának. Amire a következő években választ kell adnunk az evangélikus oktatás színvonalával, az közvetlenül érintkezik egyházi működésünk legfontosabb problémájával: missziós – borúlátóbbak szerint: megmaradási – képességünkkel. Magától értetődőnek tekintjük, hogy oktatási intézményeink kulcsszerepet játszanak gyülekezeteink meg- (avagy vissza-) erősödésében, s ez elsősorban óvodánk esetében közvetlenül megtapasztalható eredményeket is ígér. Úgy tűnik, az óvodák és a gyülekezetek közti kapcsolat élő, és ezen intézményeink fenntartásának hozadéka valóban megmutatkozik a gyülekezetekben, akár a gyermekek, akár a szülők hitéletében. Iskoláink esetében sokkal nehezebb megküzdünk létszámbeli realitásainkkal, akár a tanulók, akár a pedagógusok körében. És itt előbb-utóbb önáltatás lesz nem feltenni éles, kellemetlen kérdéseket.

Mindenekelőtt arról, hogy mivel mérjük egy-egy iskolánk egyházi életképességét. Ha iskolavezetőink, pedagógusaink színvonalas és elkötelezett munkája révén egy településen elismert, keresett iskolát működtetünk, az biztosan hasznos az adott térségnek és a magyar oktatás egészének, de mitől lesz az az iskola evangélikus – mármint a Luther-rózsa használatán és az alkalmankénti egyházi megjelenéseken túl (ha vannak ilyenek egyáltalán)? Milyen arányú és milyen tartalmú kell legyen a tantestületekben az evangélikus pedagógusok jelenléte ahhoz, hogy evangélikus legyen az iskola? Van-e elegendő számú és minőségű evangélikus pedagógus, pedagógiai vezető ahhoz, hogy a meglévő (sőt többek által még mindig bővíteni óhajtott) intézményeinknek lutheránus karaktert adjanak? Mit tegyünk, ha a legalább formálisan biztosított egyházi jelleg elvárásait (például igazgató csak evangélikus lehet) is csak súlyos minőségi kompromisszumok árán tudjuk majd teljesíteni? Az iskolalelkészi pályát hogyan tudjuk a legvonzóbb egyházi pályává tenni, miközben gyülekezeteink okkal-joggal várják legjobb lelkészeinket szolgálatra?

A felsorolt dilemmák minden mélységükkel és magasságukkal együtt is első helyen gyakorlatiak. Ezen vonatkozásukban pedig egyáltalán nem reménytelen a feloldásuk. Biztató, hogy igazgatási szinten létrejöttek azok a keretek, amelyek között érdemi válaszkeresés indulhat. A nemrég megalakul EPSZTI (Evangélikus Pedagógiai Szakmai Szolgáltató és Továbbképző Intézet) figyelemfelkeltően hetykének (s többek számára ezért ideiglenesnek) hangzó elnevezése ellenére is kiegyensúlyozott módszertani háttérrel kínál ehhez. Azonban itt az egyház egészét érintő ügyről van szó, amelyben egész belső közvéleményünknek meg kell nyilvánulnia, gyülekezeti, egyházvezetési és teológiai szempontokból egyaránt. Ebben a közös gondolkodásban az Evangélikus Hittudományi Egyetemnek meghatározó szerepet kell betöltenie, s így különösen örvendetes, hogy erősödő szakmai portfóliója a valláspedagógia területén fontos belátásokat közvetíthet.

Van tehát dolga mindannyiunknak, ha az evangélikusság és az iskola szűkebb értelemben vett kapcsolatán dolgozni akarunk. A tudomány és oktatás, minőség és misszió vagy gyülekezet és intézmény dinamikáját megértenünk – a fiatalok mai ismeretszerzési környezetének, rutinjainak drámai átalakulása közepette – azonban nem csupán oktatásszervezési, pedagógiai feladatunk. Isten ígéjének e világi hatni tudása, Krisztus köztünk való jelenlétének közvetítése újra és újra végiggondolandó leckénk, aminek az iskola „csupán” az egyik, a legfontosabbak közé tartozó közege – de valójában egyházi működésünk egészével szembesít. Imádságosan bizakodjunk, hogy jövőnkre nézve ez a szembesítés a legtöbbször reménységgel tölt majd el.

Fábr György